

Maria Dymitruk

Centrum Badań Problemów Prawnych

i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii

Uniwersytet Wrocławski

Streszczenie rozprawy doktorskiej

„Wykorzystanie sztucznej inteligencji w postępowaniu cywilnym”

Rozprawa doktorska zawiera rozważania na temat wykorzystania sztucznej inteligencji (ang. *artificial intelligence*, AI) w polskim postępowaniu cywilnym. Jej głównym celem pozostaje weryfikacja prawnej dopuszczalności automatyzacji czynności jurysdykcyjnych w toku postępowania rozpoznawczego w dwóch podstawowych modelach: zastąpienia sędziego przez system sztucznej inteligencji (model pełnej automatyzacji) oraz wsparcia ludzkich decydentów narzędziami AI przy rozstrzyganiu spraw cywilnych (model semi-automatyzacji, w ramach którego wyróżnione zostały dwa – pełniące różne funkcje – podmodele).

Głównym problemem badawczym pracy pozostaje weryfikacja zgodności automatyzacji postępowania cywilnego z ideami przewodnimi określającymi kształt i funkcje procesu cywilnego (obejmującymi konstytucyjne zasady wymiaru sprawiedliwości odnoszące się do sądownictwa cywilnego i kodeksowe zasady procesowe) oraz wskazanie na tej podstawie ram potencjalnych działań implementacyjnych. Powyższe stanowi odpowiedź na palącą potrzebę badawczą obejmującą określenie odpowiedzialnych ram wdrożeń sztucznej inteligencji w sądowym procesie stosowania prawa. Ogół przeprowadzonych rozważań prawnych zakotwiczony został w aktualnym krajobrazie technologicznym, z uwzględnieniem możliwości i ograniczeń osiągnięć podejścia symbolicznego i subsymbolicznego w badaniach nad sztuczną inteligencją. Przeprowadzone analizy prawne uzupełniane są odniesieniem się do wyzwań tworzonych przez konkretne podejścia badawcze w pracach nad AI oraz do przykładów praktycznych zastosowań sztucznej inteligencji w prawie.

Rozprawa została podzielona na trzy rozdziały poprzedzone wprowadzeniem i zwieńczone syntetycznym przedstawieniem wniosków końcowych.

Pierwszy rozdział ma na celu osadzenie rozważań dotyczących sądowych zastosowań sztucznej inteligencji w szerszym kontekście technologicznym. Powyższe dokonane zostało przez przybliżenie zarówno rysu historycznego rozwoju badań nad sztuczną inteligencją czy zagadnień definicyjnych, jak i scharakteryzowanie wybranych podejść badawczych AI (systemów opartych na wiedzy, uczenia maszynowego, sieci neuronowych, algorytmów ewolucyjnych, metod wnioskowania na podstawie wiedzy niedoskonałej oraz metod definiowania pojęć nieostrych w systemach wiedzy). Następnie uwaga poświęcona została problematyce styku sztucznej inteligencji i prawa oraz nakreśleniu efektów wysiłków przedstawicieli nurtu *Artificial Intelligence and Law*, z uwzględnieniem wkładu i zagranicznych, i polskich naukowców w rozwój systemów automatycznego rozstrzygania w prawie oraz aktualnego pejzażu komercyjnych systemów AI stosowanych w sferze prawnej. Pierwszy rozdział pracy zwięźliwie rozważa dotyczące *stricte* automatyzacji postępowania cywilnego. Obejmują one przybliżenie praktycznych przykładów zastosowań sztucznej inteligencji w systemach sądowych różnych państw, scharakteryzowanie przedmiotu automatyzacji oraz opisanie modeli automatyzacji postępowania cywilnego (pełnej automatyzacji i semi-automatyzacji w – autorsko wyróżnionych – podmodelach sugestii oraz konfrontacji).

Drugi rozdział rozprawy doktorskiej poświęcony został w całości analizie możliwości urzeczywistnienia naczelnych zasad procesowych w zautomatyzowanym postępowaniu cywilnym. Rozważania te objęły charakterystykę podstawowych zasad postępowania cywilnego, a następnie walidację, jak przyjęcie modelu pełnej automatyzacji lub semi-automatyzacji wpływa na ich poprawną realizację. W ten sposób zbadana została dopuszczalność zastosowań narzędzi AI do automatyzacji merytorycznych zadań w ramach sądownictwa cywilnego zarówno w oparciu o konstytucyjne zasady wymiaru sprawiedliwości (ze szczególnym naciskiem na zasadę sądowego wymiaru sprawiedliwości i zawierające się w niej prawo do sądu oraz prawo do rzetelnego procesu, a także zasadę niezależności i niezawisłości sędziowskiej), jak i kodeksowe zasady postępowania cywilnego (dzięki analizie których możliwe pozostało m.in. zweryfikowanie hipotezy o dopuszczalności automatyzacji rozprawy czy postępowania dowodowego). Za elementy katalogu zasad procesowych, które zniekształcone zostałyby tak dalece, że niemożliwe byłoby dalsze poprawne wypełnianie przez zautomatyzowane postępowanie cywilne swoich funkcji, autorka rozprawy uznała przede wszystkim prawo do rzetelnej procedury sądowej oraz niezawisłość sędziowską.

Ustrojowo-procesowe analizy dokonane w rozdziale drugim pozwoliły na poświęcenie rozdziału trzeciego rozprawy doktorskiej zagadnieniom wdrożeniowym. Celem tej części pracy

było zarówno przybliżenie pozostałej przestrzeni regulacyjnej automatyzacji sądownictwa cywilnego (uwzględniającej i aktualnie obowiązujące przepisy, i projektowany europejski krajobraz legislacyjny odnoszący się do AI), a także nakreślenie postulowanego kształtu automatyzacji polskiego postępowania cywilnego oraz możliwych obszarów implementacyjnych. Z uwagi na fakt, że wprowadzenie sztucznej inteligencji do postępowania cywilnego nie może odbyć się z pominięciem aspektu zgodności z istniejącymi regulacjami prawnymi, w tym zasadami demokratycznego państwa prawnego i przewodnimi ideami kształtującymi treść i formę postępowania cywilnego, trzeci rozdział pracy zawiera odpowiedź na pytanie, jaką rolę można przypisać systemom AI na potrzeby automatyzacji postępowania cywilnego. Podstawowym postulatem *de lege ferenda* pracy pozostaje przypisanie systemom AI roli organów *quasi-jurysdykcyjnych*, w kierunku których oddelegować można jedynie aktywność orzeczniczą z zakresu ochrony prawnej oraz punktowe elementy wymiaru sprawiedliwości. Autorka wskazuje również na niedopuszczalność szerokich zastosowań semi-automatyzacji w podmodelu sugestii oraz charakteryzuje semi-automatyzację opartą na konfrontacji jako wariant najpełniej przyczyniający się do podnoszenia jakości rozstrzygania spraw cywilnych.

Marie Dymitruk

31.05.2023